

ПРИВАТНА ДЕТЕКТИВНА (РОЗШУКОВА) ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НОВИЙ ВИД ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

О. С. Євич, К. О. Калаченкова

Анотація. В науковій роботі розглядається сутність, роль, місце та поняття детективної (розшукової) діяльності, ринок приватної детективної діяльності в Україні. Проводиться аналіз теоретичних та практичних аспектів організації приватної детективної діяльності в Україні. Методи дослідження, використані у процесі написання роботи, передбачають застосування загальнонаукових та емпіричних прийомів науки господарського права, що ґрунтуються на системному підході. Крім цього, у процесі роботи застосовувались такі загальні методи досліджень, як узагальнення та порівняння. В результаті проведеного аналізу визначено основне коло проблем, які виникають у зв'язку із організацією та правовим забезпеченням детективної (розшукової) діяльності як нового виду господарської діяльності та можливі шляхи вирішення розглянутих проблем.

Ключові слова: детективна (розшукова) діяльність, суб'єкти детективної діяльності, законодавче закріплення детективної діяльності.

Вступ. Становлення і розвиток України як сучасної, демократичної та економічно розвиненої держави потребує вирішення складних завдань. Найважливішою з них є забезпечення конституційних прав і свобод громадян та їх особистої безпеки.

Використовуючи значні напрацювання у сфері приватної детективної (розшукової) діяльності високорозвинених держав світу, наша держава зробила певні кроки щодо законодавчого регулювання цієї діяльності, оскільки прагне до світової спільноти.

Сьогодні зазначений вид діяльності в нашій країні знаходиться на стадії формування та прослідковуються запровадження в Україні приватної детективної (розшукової) діяльності як окремого виду господарської діяльності.

Проблематиці організації та правового забезпечення детективної (розшукової) діяльності присвятили свої праці такі науковці як: Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, Т. Іванюта, А. Заїчковська, В. Калетняк, А. Крисін, О. Костирін, Г. Леонова, О. Озаріна, В. Мачуський, В. Постульга, О. Литвин, І. Плохих. Однак, залишаються актуальними питання щодо правового регулювання організації приватної детективної діяльності, а також розробка практичних рекомендацій щодо здійснення зазначеного виду професійної діяльності.

Метою даного дослідження є підготовка пропозицій щодо правового регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності як нового виду господарської діяльності в Україні.

Основний розділ. Приватна детективна діяльність в Україні є новим напрямком надання послуг в галузі забезпечення безпеки та захисту законних прав і інтересів фізичних і юридичних осіб. Вона здійснюється з метою пошуку, збирання та фіксації інформації, розшуку предметів, майна, людей і тварин, встановлення фактів та з'ясування різних обставин на замовлення замовника та згідно з договором про надання приватних детективних (розшукових) послуг. На даний час, в Україні діє багато приватних розшукових агентств. Однак, у зв'язку з відсутністю законодавчого врегулювання їх статусу, чітких прав та обов'язків, значна їх кількість не мають можливості легалізувати свою діяльність.

Починаючи з 2000 року з'явився цілий ряд законопроектів про приватну детективну діяльність, але які не отримали законодавчої підтримки. Однак з кінця 2015 року питання законодавчого регулювання здійснення приватної детективної діяльності знову постало на перший план. Так, 28 грудня 2015 року було зареєстровано проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 3726, який пройшов довгий шлях та 13 квітня 2017 р. був прийнятий, проте 3 травня 2017 року його було повернуто з підписом Голови Верховної Ради України та застосовано Президентом України право вето до нього, а

18 грудня 2018 року Закон відхилено [1]. Пізніше, 2 вересня 2019 року було зареєстровано та включено до порядку денного новий проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 1228 (далі – Законопроект № 1228), який і є предметом дослідження, та який 4 лютого 2020 року було повернуто на доопрацювання ініціатору внесення [2].

Відповідно до Законопроекту № 1228 приватною детективною (розшуковою) діяльністю визначається дозволена Міністерством внутрішніх справ України, підприємницька діяльність приватних детективів або об'єднань приватних детективів щодо надання замовникам на платній договірній основі детективних послуг з метою захисту їхніх законних прав та інтересів. Ця діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, диспозитивності, об'єктивності та неупередженості, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, поваги до людської гідності, доброчесності, незалежності суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, конфіденційності та збереження професійної таємниці, взаємодії з правоохоронними органами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами [2].

Згідно із Пояснювальною запискою до проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» № 1228, даний Проект Закону визначає та регламентує: види та правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності; процедуру видачі свідоцтва про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; види детективних послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності, права та обов'язки цих суб'єктів; питання підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, які здійснюють приватну детективну (розшукову) діяльність; процедуру отримання дозволу на придбання, зберігання і застосування спеціальних засобів та умови їх застосування; здійснення контролю за діяльністю суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності [3].

Законодавець надав можливість приватним детективам займатися доволі широким спектром питань, які були лише у компетенції правоохоронних органів, натомість із прийняттям Закону приватна та державна система доповнюватимуть одна одну. Важливо те, що зібрана та зафіксована детективами інформація зможе використовуватися у господарському судочинстві зокрема. Інформація, отримана приватними детективами, згідно з документом, є професійною таємницею, яка не підлягає розголошенню, є конфіденційною, крім випадків, коли вона має факти підготовки чи замаху на вчинення кримінального правопорушення (про такі факти детективи зобов'язані повідомити правоохоронним органам з передачею підтверджуючих матеріалів) [4].

Загалом Законопроект № 1228 більш досконалий і більш успішний, ніж попередні численні проекти, адже поміж власних якісних характеристик, його успішність обумовлена ще й кращим усвідомленням законодавцями і суспільством загалом потреби у законодавчому визнанні й урегулюванні приватної детективної діяльності.

Однак, поряд із позитивними якостями існує чимало проблем узгодження положень цього проекту Закону із вимогами статті 8 Європейської Конвенції з прав людини [5] в частині поваги до особистого і сімейного життя, житла і таємниці спілкування, відповідних положень статей 30–32 Конституції України, конституційної заборони втручання в особисте і сімейне життя особи, заборони збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу.

Потребує такого узгодження з конституційним режимом інформації п. 1 ч. 3 ст. 12 Законопроекту № 1228 Конституційний суд України в аспекті тлумачення положень частини першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України визначив, що інформація про особисте та сімейне життя особи є конфіденційною; збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами є втручання в її особисте та сімейне життя. Таке втручання допускається

винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (Результативна частина Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України) [6]. Отже, для законного здійснення приватної детективної діяльності чинне законодавство України залишає досить обмежений простір.

Також слід звернути увагу, що приватна детективна (розшукова) діяльність є підприємництвом, що прямо витікає із самої правової дефініції закріпленої п. 4 ч. 1 ст. 1 Законопроекту № 1228, оскільки здійснюється шляхом надання послуг вартісного характеру з метою отримання прибутку.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Господарського кодексу України, підприємництвом є господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку [7].

Також традиційно виділяють із поміж характерних рис господарської діяльності: обмежене, коло суб'єктів (визначених статтею 2 Господарського кодексу України); поєднання приватних і публічних інтересів; матеріальний зміст цих відносин (тобто суспільне виробництво і реалізація (оборот) суб'єктами господарювання продукції – виробництво товарів, виконання робіт, надання послуг).

Доцільно проаналізувати зазначені ознаки окремо через призму здійснення такої господарської діяльності, як приватна детективна (розшукова) діяльність.

Суб'єктами господарювання у відносинах з приводу реалізації приватної детективної (розшукової) діяльності є приватні детективи як фізичні особи-підприємці або об'єднання приватних детективів як юридичні особи приватного права. Об'єднання приватних детективів створюється шляхом об'єднання двох або більше приватних детективів відповідно до вимог законодавства України, що здійснюють виключно приватну детективну (розшукову) діяльність на підставі статуту. Варто зазначити, що створення такого об'єднання відповідає положенням щодо функціонування підприємства та господарських товариств.

Замовниками у розглядуваних специфічних відносинах є особи, які звернулися до приватного детектива або детективного агентства з метою одержання відповідних послуг. Норми національного законодавства відносять до розглядуваних замовників фізичних або юридичних осіб, органи державної влади, органи місцевого самоврядування. В статті 12 Законопроекту № 1228 наведено перелік послуг, які можуть надавати суб'єкти приватної (детективної) розшукової діяльності, який не є вичерпним. До них, зокрема, належать такі види приватних детективних (розшукових) послуг як:

1) збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві, на договірній основі із сторонами судового процесу;

2) вивчення ринку, пошук і збір інформації з відкритих джерел з метою підготовки ділових переговорів замовника, з'ясування фінансової платоспроможності, майнового стану та благонадійності потенційних ділових партнерів;

3) з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (за їхньої письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів із замовником приватних детективних (розшукових) послуг (зайняття в нього відповідної вакантної посади), виявлення їхніх ділових зв'язків, у тому числі з конкурентами замовника, в Україні і за кордоном;

4) пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин та обставин їх зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні або дружні зв'язки;

5) розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, предметів і тварин;

6) здійснення заходів з відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань законних прав та інтересів замовника;

7) пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовника приватних детективних послуг до правоохоронних органів або до суду з метою захисту його законних прав та інтересів;

8) виявлення фактів незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю замовника, або їх розголошення, а також фактів незаконного (несанкціонованого) збирання конфіденційної інформації стосовно фізичних осіб;

9) пошук, виявлення та фіксування фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать замовнику, а також випадків недобросовісної конкуренції;

10) пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних зобов'язань;

11) забезпечення захисту інформації з обмеженим доступом (конфіденційної, службової, таємної) замовника приватних детективних (розшукових) послуг.

Такі послуги можуть надаватися в різних видах судочинства (кримінальному, адміністративному, цивільному, господарському), при цьому пункти 1, 2 та 10 безпосередньо стосуються господарського судочинства.

Щодо державної реєстрації та надання дозволу для зайняття приватною (детективною) розшуковою діяльністю, слід зазначити, що у господарських відносинах з цього приводу беруть участь органи державної влади, а саме Міністерство внутрішніх справ України. Так, відповідно до ст. 8 Законопроекту № 1228 видача свідоцтв про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю видається Міністерством внутрішніх справ України. Натомість у Законопроекті від 28 грудня 2015 року № 3726 видача таких свідоцтв входила до компетенції Національної поліції України. Тим самим Верховна Рада та автори Закону показали світу, що у нашій державі ключовими є ті підходи до законодавства, які прийняті у розвинутих державах.

Причому в п. 1 ч. 4 ст. 5 Законопроекту № 1228 зазначено, що приватний детектив серед усіх інших прав має право займатися приватною детективною (розшуковою) діяльністю як фізична особа – підприємець або спільно з іншими приватними детективами шляхом заснування об'єднання приватних детективів [1]. Дане право обумовлюється конституційними правами особи, зокрема щодо права на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 42 Конституції України) [8].

Слід звернути увагу, що приватна детективна (розшукова) діяльність є специфічною діяльністю, яка може за певних обставин нашкодити суспільним інтересам, інтересам держави та обмежити права окремих осіб. Тому, з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері забезпечення захисту економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів, доцільним є включення даної діяльності до переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

Також варто звернути увагу на доказову силу інформації, яка одержана приватними детективами та може бути знівельована вимогою закону на отримання письмової або усної згоди на збирання або зберігання такої інформації, оскільки доведення у суді факту, що особа надала усний дозвіл, є досить проблематичним і що таке формулювання може призвести до зловживань приватними детективами своїми повноваженнями.

Законодавче врегулювання приватної детективної діяльності на засадах суворого дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина сприятиме розширенню послуг, що надаються замовникам більш значної допомоги суб'єктам господарської діяльності у вивченні фінансового стану позичальників, визначення спроможності реального виконання фінансових зобов'язань, запобіганню ухиленню від сплати заборгованості, а тим самим сприятиме зміцненню засад верховенства права в нашій країні.

Побудова сучасного громадянського суспільства вимагає формування нових відносин у всіх сферах життя і діяльності держави. Приватна детективна діяльність є одним з ефективних інструментів забезпечення безпеки і прав людини в сучасному світі. Розвиток цього виду професійної діяльності в галузі безпеки дозволить нашій державі і суспільству зробити ще один крок на шляху повної інтеграції до Європейського союзу.

Побудова ефективного механізму взаємодії вигідно як суб'єктам приватної детективної діяльності, так і правоохоронним органам. І перші, і другі в ході своєї діяльності отримують багато різної інформації, яка в разі обміну зможе сприяти підвищенню результативності їх діяльності. Головною особливістю такого механізму взаємодії є те, що він повинен функціонувати виключно в правовому полі [9].

Висновок. Підводячи підсумок вищенаведеному, варто зазначити, що прийняття Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» створить міцний фундамент для розбудови цивілізованого ринку детективних послуг. Наявність спеціального Закону щодо регулювання правовідносини у сфері детективної діяльності, буде сприяти забезпеченню єдиної державної політики у детективній діяльності. В той же час, слід усвідомлювати, що детективні структури не повинні замінювати чи перебирати на себе функції державних правоохоронних органів. Саме тісна співпраця цих суб'єктів, в межах окреслених діючими законодавчими актами повноважень, сприятиме розвитку цілісної системи захисту інтересів фізичних та юридичних осіб в державі.

На підставі проведеного дослідження, вважається доцільним: включення приватною детективною (розшуковою) діяльністю до переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; та, зважаючи на досвід високорозвинених іноземних держав, впровадження етичного професійного кодексу, який би містив моральні норми і правила поведінки та діяльності приватних детективів, зокрема у складних ситуаціях, підвищенні статусу приватних детективів у суспільстві, формуванні довіри до детективних агентств.

Аннотация. В научной работе рассматриваются сущность, роль, место и понятие (розыскной) детективной деятельности, рынок частной детективной деятельности в Украине. Проводится анализ теоретических и практических аспектов организации частной детективной деятельности в Украине. Методы исследования, использованные в процессе написания работы, предусматривают применение общенаучных и эмпирических приемов науки хозяйственного права, основанные на системном подходе. Кроме этого, в процессе работы применялись такие общие методы исследований, как обобщение и сравнение. В результате проведенного анализа определены основной круг проблем, которые возникают в связи с организацией и правовым обеспечением детективной (розыскной) деятельности как нового вида хозяйственной деятельности и возможные пути решения рассматриваемых проблем.

Ключевые слова: детективная (розыскная) деятельность, субъекты детективной деятельности, законодательное закрепление детективной деятельности.

Abstract: The scientific work considers the nature, role, place and term of detective (detective) activity, the world experience in the market of private detective activity in Ukraine. The analysis of theoretical and practical aspects of the organization of private detective activity in Ukraine is carried out. The research methods used in the process of writing the work involve the use of general scientific and empirical techniques of business law, based on a systematic approach. In addition, general research methods such as generalization and comparison were used in the process. As a result of the analysis, the main range of problems that arise in connection with the organization and legal support of detective (search) activities as a new type of economic activity and possible ways to solve these problems.

Key words: detective (detective) activity, subjects detective work, legislative strengthening detective work.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Проект закону України № 3726 від 30.08.2019 року «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 30.09.2020 року).
2. Проект закону України № 1228 від 02.09.2019 року «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1228&skl=10 (дата звернення: 30.09.2020 року).
3. Пояснювальна записка до Проекту закону України № 1228 від 02.09.2019 року «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=1228&skl=10 (дата звернення: 30.09.2020 року).

4. Беззуб І. Приватна детективна діяльність: українські реалії та зарубіжний досвід. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2930:privatna-detektivna-diyalnist-ukrajinski-realiji-ta-zarubizhnij

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. *Урядовий кур'єр*. 2013. № 995_004 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 30.09.2020 року).

6. Рішення Конституційного Суду України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України (Справа № 1–9/2012). *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 2-рп/2012.

7. Господарський кодекс України від 16.01.2003. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. (Із змінами).

8. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України* 1996, № 30, с. 141.

9. Черков В. О., Попов П. О. Приватна детективна діяльність у розвинутих країнах світу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2010, Вип. 2, С. 248–259.

УДК 340.15

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ ТЕТЧЕРИЗМУ

Д. О. Захарчук, О. В. Мартинюк

Анотація. У статті досліджуються історико-правові аспекти політики Кабінету Маргарет Тетчер та її вплив на соціально-економічну та правову системи Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Аналізуються нормативно-правові механізми та законодавча база, які сприяли потужному економічному зростанню Великої Британії.

Ключові слова: Маргарет Тетчер, Велика Британія, Тетчеризм, профспілки, ліберальна демократія.

Звертаючи увагу на історико-правові засади політичного панування у керма держави прем'єр-міністра Сполученого Королівства Британії та Північної Ірландії Маргарет Тетчер протягом 1979–1990 років, варто зазначити, що ця тема є не лише актуальною у теоретичному контексті, але також має практичне значення.

Метою статті є вивчення історико-правових аспектів політики Кабінету Маргарет Тетчер для досвіду розбудови сучасних ліберально-демократичних держав.

На сьогодні не існує єдиної думки щодо політики Тетчер ні серед британців, так і серед сучасних істориків. Чи дійсно «жорсткі фінансові методи» та «зміна економічної стратегії», чи все ж напрямки політики консенсусу Лейбористської партії змогли вивести Британію на вершину європейського розвитку?

«Хвора, виснажена людина Європи» – саме такою постає Британія під час кризових явищ 70-х років ХХ ст. Страйки, мітинги, демонстрації та так звана «зима невдоволення» 1978–1979 рр. створили потребу повернення «держави добробуту» до класичної ринкової економіки – неоконсервативної політики, яка була зумовлена перемогою 4 травня 1979 р. Консервативної партії, де на виборах Тетчер перемогла завдяки багатьом голосам членів профспілок. Саме профспілки обрали зміни, а також зуміли позбутися невдалої політики лейбористів стосовно профспілкового руху, адже «залізна леді» виступала за «партнерство між підприємствами та профспілками» [1, с. 9]. «...Абсурдно заявляти, що жінка не може керувати партією. Це дивний і старомодний погляд» – заявляла сама прем'єр-міністерка. Цікавим також є той факт, що економічний радник пані Тетчер у часи її опозиційності, який залишався довіреною особою в ранні роки її прем'єрства, професор Патрік Мінфорд з Університету Кардіффа (який відстоював власні погляди та інтереси,